

Posudek oponentky diplomové práce

Autorka: Bc. Tereza Braunová, DiS.

Název práce: Pohled generace Alfa na současné návykové látky

Vedoucí DP: PhDr. Pavel Pěnkava, Ph.D.

Zdůvodnění relevance tématu vzhledem k oboru Komunitní krizová a pastorační práce-diakonika

Tereza Braunová sepsáním a obhajobou své diplomové práce (dále jen DP) s názvem *Pohled generace Alfa na současné návykové látky* zakončuje studium magisterského oboru Komunitní krizová a pastorační práce-diakonika. Problematika návykových látek, na niž se ve své práci zaměřuje, patří do okruhu témat pro komunitní krizovou a pastorační práci. Autorka očekává dopad svého výzkumu na odbornou veřejnost, na učitele, na rodiče této generace a chce představením tématu přiblížit porozumění světu mladou nastupující generací. Chce dále přispět Sekci primární prevence k tvorbě preventivních programů zaměřených na potřeby generace Alfa, tedy práce má aplikační rozměr. Tuto cílovou skupinu, generaci Alfa, si vybrala proto, že toho o ní dosud nevíme mnoho, navíc pokud jde o vnímání nových návykových látek, ale již u ní je třeba počítat s fenoménem digitálních technologií, sociálních sítí a světem online her.

Autorka vychází ze svého zaujetí pro problematiku, ale neuvádí její přímou vazbu na studovaný obor, nicméně téma samotné je pro něj relevantní. V textu je navíc na mnoha místech uvedeno, jaké negativní důsledky má užívání návykových látek na člověka, jeho nejbližší okolí i celou společnost, ale také širší kontext navázaný na kriminalitu a deviantní chování, které přináší mnohé krize. Proto by byla namísto alespoň krátká zmínka o těchto oborových souvislostech; jinak by totiž mohla být DP sepsána a obhajována i na mnoha jiných katedrách. Velikým přínosem je, že se autorka pouští do zjišťování perspektiv generace, o níž toho v odborné literatuře dosud není příliš mnoho zachyceno, pouští se do souvztažnosti mezi digitální gramotností dětí, zdomácněním v sociálních sítích, nových informačních zdrojích a nových návykových látkách. O to hodnotnější je sepsání diplomové práce, které vychází z přímé autorčiny práce s generací Alfa.

Kvalita teoretického/konceptuálního rámce práce

Autorka se věnuje pojmosloví, charakteristice generací označených písmeny ze závěru abecedy a generaci Alfa, na niž se zaměřuje primárně. Dále představuje současné návykové látky a věnuje se preventivním programům v ČR. Přestože Tereza Braunová neuvádí žádnou velkou či menší „teorii“, která by vytvářela základ pro stanovení hypotézy, již by následně získanými daty ověřovala, prezentuje s hlubokou erudicí všechna důležitá témata, která tvoří základ a částečně i odpověď na její výzkumnou otázku i pro vedení následné fokusní skupiny v empirickém šetření. Někdy je přinášovaných témat dokonce až příliš, nebo by si zasloužila lepší členění. Proud informací by někdy neškodil odsadit odstavcem (např. na s. 21, 24 aj.), aby se v nich čtenář*ka lépe orientoval*a. Některá tvrzení by bylo lépe uvádět s větší obezřetností, nebo méně generalizovat (např. „Již dvouleté Alfky ovládají plně dotykovou obrazovku a velmi snadno se orientují v různých aplikacích, a to jak na telefonech, tak i tablech a PC.“ (s. 15). Podobně generalizované tvrzení mi např. přijde, že počítače či výuka IT jsou na ústupu (s. 17). Odkud tento poznatek autorka čerpá? Metodologicky by také stálo za to napsat, že

generaci Alfa popisuje ve středo (západo) evropském kontextu, (např. VŠ titul je nedosažitelný pro velkou část dětí narozených po r. 2010 vyrůstajících na jiném než severoamerickém, či evropském kontinentu).

Nicméně představené poznatky v teoretické části jsou relevantní, použité zdroje informací prokazují, že má autorka dobrý vhled do problematiky. Její novost také dokazuje čerpání informací převážně z internetových stránek (webových zdrojů, mediálních výstupů) než z klasické literatury. Autorka využívá také zahraniční zdroje.

Formulace cílů, výzkumných otázek či hypotéz

Cílem diplomové práce je přispět k pochopení specifického vnímání návykových látek generací Alfa, tedy dětmi narozenými po roce 2010. Hlavní výzkumná otázka proto zní „Jak vnímá generace Alfa nové návykové látky?“ Tu následně rozvíjí otázkami po informačních zdrojích této generace o návykových látkách, jaké se s látkami pojí mýty a stereotypy a jaká preventivní opatření by jim pomohla vyhnout se užívání návykových látek.

Otázky jsou dobře zvolené i zacílené, jsou jasné a konkrétní a odpovídají jak tématu, tak teoretické části předkládané diplomové práce.

Metody získávání a analýzy dat a jejich použití

Myslím si, že pro zjišťování postojů generace mladých lidí narozených po roce 2010 k novým návykovým látkám by bylo vhodnější použít dotazníkové šetření, které by obsáhlo větší výzkumný vzorek. Autorka si nicméně zvolila kvalitativní výzkumný design a metodu *focus group*, aby získala dobrý vhled do problematiky, poznala hlouběji postoje, zkušenosti a názory generace Alfa v otevřené diskusi. Diskusi provedla s jednou skupinou čítající 9 dětí ve věku 13-14 let z různých základních škol, ale neuvedla např. jejich socioekonomické zázemí, které ovlivňuje typ užívaných návykových látek, jak uvádí v teoretické části své DP. Myslím si také, že měla provést víc fokusních skupin a ptát se na větší detaily tím spíše, když v závěru dospěla k tomu, že se jednoznačně prokázala nutnost vytvořit inovativní podklady pro primární prevenci. Navíc si toto autorka částečně uvědomuje, protože píše o limitech výzkumu (malý počet respondentů, pouze jedna fokusní skupina, vliv role moderátorky na průběh rozhovoru).

V metodologické části čerpá jen z titulu „Jak využít metodu Focus group v prostředí knihovny“ autorského kolektivu v čele s B. Buchtovou (2020). Bylo by vhodnější použít učebnice z oblasti sociálně vědního výzkumu (např. Špaček a kol., Disman, příp. nejnověji Hricová a kol.). Mohla by na základě četby lépe popsat, jak vytvářela otázky (v příloze DP), jak dále se získanými daty pracovala, jak je členila atd.

Dále by bylo dobré lépe pracovat s rozhovory. Není vhodné, aby citace z rozhovoru zabíraly přes stránku textu bez jediného komentáře/interpretace (s. 71-73), tento nepoměr mezi primárními daty a interpretací se objevuje i na dalších stránkách. Navíc je škoda, že autorka zrovna z citací ze strany 71-73 vyzdvihuje jen povědomí respondentů o omezené pravdivosti informací z internetu. Samotnou by mě tady daleko víc zaujal odkaz na youtubery, které sleduje velká část dětí generace Alfa, a co si o nich děti myslí, jak ovlivňují jejich postoje? Je to určité novum, odkaz na rizika sociálních sítí, které autorka zmiňuje v teoretické části, ale tady se vlastně vůbec k teorii nevrací a kriticky ji neposuzuje. Když respondenti hovoří o „malých dětech“, bylo by zajímavé doptat se, jak staré děti mají na mysli. Podobně by bylo zajímavé zjistit nějaké socioekonomické pozadí respondentů, jestli by se projevila

zjištění z prezentovaných výzkumů. Autorka zná své respondenty, proto ví, jaké otázky jsou vhodné a jak jim rozumí. Stejně mi ale přišlo, že mohla získat více názorů, ptát se na větší detaily, aby byl představený vhled komplexnější.

Kvalita závěrů práce

Autorka shrnuje interpretační část tak, že respondenti popsali vnímání nových návykových látek: jaké znají, jaký vidí rozdíl mezi legálními a nelegálními, jak jsou seznámeni s bezpečností a riziky užívání, respondenti odpověděli, odkud čerpají informace o návykových látkách a o důvěryhodnosti těchto informací, a co si myslí o preventivních programech. Závěr je pak obsahově obdobný jako interpretační část, je rekapitulací předchozího. T. Braunová se vůbec nevrací k zjištěním z teoretické části, neporovnává odpovědi respondentů s tím, co píše výše a co bylo obsahově hutné. Málo se vyjadřuje ke specifičnosti postojů, vnímání a potřeb generace Alfa ze získaných dat a ve vztahu ke starším generacím, možná se na potřeby v rozhovoru neptala. Nevrací se ani k roli rodiny a komunity v primární prevenci. Není ani příliš poznat, jaká by byla inovace pro metodiku primární prevence, ke které se má stát tato DP podkladem.

Zatímco teoretická část diplomové práce je až na drobné nedostatky obsáhlá a nosná a dobře zpracovaná, empirická sonda má značné limity. Některé závěry by bylo třeba oprít o větší datový set.

Práce se zdroji

V diplomové práci je dodržen jednotný standard odkazů na literaturu a prameny, ale některé zdroje uvedené v závorkách se obtížně hledají v seznamu literatury, protože mají jiný název, nebo tam zcela chybí. To se týká např. odborníků Martina Kuchaře, Romana Gabrhelíka a Adama Kulhánka, kteří hovoří v dokumentu ČT, odkaz by měl být jednoznačnější. Zdroj Explodingtopics z 2024, na který autorka odkazuje na s. 17, není v seznamu literatury. Zdroj „Adolescence, 1999“ odkazován na s. 23 není uveden v seznamu literatury, podobně „Vláda, 2023“ na s. 27, nebo „Národní zpráva“ z 2023. Možná uvedeny jsou, ale pod jinými názvy.

Na s. 30 číslo 1 v horním indexu nikam neodkazuje. Na s. 65 autorka odkazuje na autora Miovského a jeho publikaci z 2006, ale zdroj není uveden v seznamu.

Většina zdrojů je online z webových stránek, protože jiné nejsou k dané problematice k dostání. Ale v některých případech by přece jen bylo záhodno sáhnout pro relevantnější literaturu. Např. Děti a média, 2024, není nejlepší zdroj ke kapitole o vývojové psychologii. Zdroj my.clevelandclinic.org pro popis dopaminu a ostatních hormonů by jistě bylo lepší nahradit relevantnějším textem (s. 20).

Nejedná se o významný nedostatek, ale závěrečná editace textu by přispěla ke kvalitě práce.

Struktura práce, formulační a gramatická úroveň, grafická úprava

Podobně jako v případě práce se zdroji i samotné tělo diplomové práce by sneslo ještě jedno přečtení a zlepšení grafických a formálních náležitostí. Někdy je příliš informací psáno v jednom bloku textu bez odstavců, přestože text obsahuje mnoho rozličných informací. Bylo by vhodné jej více členit (např. s. 21 jednolitý text, s. 24 obdobně).

V některých případech by bylo vhodné se více věnovat kontextu. Např. na s. 27 popisuje autorka obsah kapitoly 2, píše, že se bude věnovat komplexnímu obrazu o současné situaci v oblasti

návykových látek v ČR. Ihned navazuje citace o užívání nelegální návykových látek dětmi ve Velké Británii (výzkum z roku 2004), což působí trochu úsměvně. Ale další návazný kontext tam již není.

Objevují se drobné chyby ve stylistice: „Je zde rostoucí preference k hledání slasti a vyhýbání se bolesti. Například dopaminová závislost, které se práce věnuje v jedné z dalších kapitol.“ (s. 14), není zde jasná vazba mezi větami.

Objevují se chyby v interpunkci: „Technologie a umělá inteligence, jsou neodmyslitelnou součástí této generace.“ (s. 15), čárka navíc před „jsou“.

„V systému, chybí psychologická podpora, její místo pak zaujímá chemie všeho druhu.“ (s. 21), čárka před „chybí“ je navíc.

„To je něco co potřebují zvládnout a dostat, a to díky digitálnímu světu.“ (s. 21), chybí čárka před „co“.

Objevují se překlepy: „Generace Alfa je označována za společensky uvědomělé.“ (s. 16), mělo být „uvědomělou“.

„To, že během pandemie děti nadměrně používaly technologie, zapříčinili to, že v současné době dochází k ústupu.“ (s. 16)

„Zamřují se např. na rozvíjení...“ (s. 61)

„Z rozhovorů vyšlo na jeho, že si uvědomují...“ (s. 71)

Objevují se nedokončené věty: „Navíc tato generace, jak bylo již v předchozích kapitolách zmíněno.“ (s. 54)

„Předkládaná diplomová práce si dala vysoký cíl, kdy se zaměřila pohled generace, která je nyní na základních školách.“ (s.80)

Struktura diplomové práce je dobře postavena, ale je ve velké disproporci její teoretická část (62 stránek), metodologická část (6 stránek), interpretace dat (8 stránek), shrnutí (2 stránky) a závěr (1,3 stránky).

Celková známka před obhajobou:

Diplomovou práci Terezy Braunové doporučuji k obhajobě a hodnotím ji písmenem C.

Otázky k obhajobě:

- (1) Zjistila jste z odpovědí členů fokusní skupiny něco, co jste předtím nevěděla? V případě, že ano, co to bylo? Co Vás překvapilo?
- (2) Práce je částečně aplikačně zaměřena, výsledky chcete implementovat do tvorby nových preventivních materiálů zaměřených na generaci Alfa a její potřeby. Co z daných zjištění

využijete? Jaké konkrétní postupy, metody, techniky, hry, návody preventivní práce byste navrhla?

- (3) Myslíte, že by vypadaly odpovědi této generace jinak, kdyby byla fokusní skupina vedena např. v Mostě/Karvině? Máte nějakou zkušenost od kolegů, existuje k tomuto v ČR srovnávací výzkum?

Celkové vyjádření/komentář oponentky práce:

Jsem moc ráda, že jsem si mohla diplomovou práci Terezy Braunové přečíst, protože s problematikou nových návykových látek nejsem příliš obeznámena a také některé mé děti náleží ke generaci Alfa. Proto mě (mile) překvapilo, když autorka píše, že se postoje dětí narozených pro roce 2010 odráží v tématu klimatických změn, odhodlání pomáhat lidem, členové této generace mají větší zájem o rovnost, spravedlnost, inkluzi. Sama bych tyto vlastnosti přisuzovala starším mladým lidem. Dále oceňuji, že autorka popsala téma dosud málo probádané, které se týká vlivu digitálních technologií, sociálních sítí, online her na mladé lidi a jak tento typ konzumace a trávení volného času ovlivňuje jejich vztahování se k životu. Autorka přistoupila ke své práci poctivě a důsledně. Držím palce se zpracováním metodických materiálů pro primární prevenci, ať jejich praktickou aplikaci dokáže nastupující generace ocenit.

V Praze dne

.....

Mgr. Eliška Hudcová, Ph.D.